Kansengelijkheid: de tijd van woorden is voorbij

position paper Onderwijsontwikkeling Nederland

t.b.v. het rondetafelgesprek Achterstanden, Kansenongelijkheid en Segregatie

Woensdag 10 november 2021

Wat leiders vandaag voor hun volk doen is regeren en politiek bedrijven. Maar wat ze kunnen doen voor de mensen die morgen leven: dat heet staatsmanschap. Stijg boven het politieke moment uit en toon echt staatsmanschap. De tijd van woorden is voorbij, het is tijd voor actie.

Deze oproep deed koningin Elisabeth vorige week tijdens de klimaattop in Glasgow over een ander veelkoppig monster, de klimaatverandering. Deze oproep zouden we één-op-één kunnen doen voor kansengelijkheid. En deze oproep doen we dan ook aan u!

KANSENONGELIJKHEID: WAT WETEN WE?[1]

Om te weten waar we de actie op moeten richten is het belangrijk kennis te nemen van wat we weten over de oorzaken van kansenongelijkheid in het onderwijs. Hier is veel onderzoek naar gedaan. We weten bijvoorbeeld uit onderzoek dat leerlingen betere resultaten halen als ze het gevoel hebben dat hun leerkrachten vertrouwen in hen hebben. Wie al vroeg faalt, bouwt een levenslange achterstand op die zich uitbreidt naar alle leerprocessen (Mattheuseffect). Kansenongelijkheid wordt daarnaast versterkt door te vroege selectie in combinatie met het feit dat steeds minder scholen alle niveaus aanbieden, waardoor doorstroming minder vanzelfsprekend wordt.

Om leerlingen die opgroeien in een achterstandssituatie toch kans te geven op gelijke onderwijsuitkomsten is het cruciaal dat hun leerkrachten de ruimte krijgen om zich professioneel te ontwikkelen. Volgens de Staat van het onderwijs 2019 neemt kansenongelijkheid als gevolg van de sociaal-economische status toe. Naast de bekende invloed van een lagere sociaal-economische status (SES) op gezondheid weten we uit onderzoek ook dat kinderarmoede een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling van het IQ. En tot slot natuurlijk de invloed van een lagere SES op de taalontwikkeling. Onder andere onderzoek van de Universiteit Utrecht toont aan dat kinderen die opgroeien in gezinnen met een lagere SES, achterblijven in woordenschat en daarom ook risico lopen achterop te raken in hun taalontwikkeling. Kinderen die opgroeien met laaggeletterde ouders presteren minder goed op school op het gebied van taal dan kinderen die opgroeien in hoog-geletterde gezinnen. Het opleidingsniveau, het taalniveau, de voorlees-frequentie en de lees-attitude van ouders zijn belangrijke factoren om te voorkomen dat taalachterstanden op jonge leeftijd leiden tot laaggeletterdheid. Ook blijkt uit onderzoek dat scholen taalarmoede in gezinnen en laaggeletterdheid bij ouders nog onvoldoende herkennen. Onderzoek biedt genoeg aanknopingspunten een kansrijk meerjarenplan op te stellen, gericht op actie en resultaat.

De tijd van woorden is voorbij, het is tijd voor actie.

[1] Amghar, Karim, *Hoor mij, zie mij, naar kansengelijkheid in het onderwijs*, CED-Groep 2021

1. Durf te focussen

Doe geen concessies als het gaat om basisvaardigheden

Onderwijs is belangrijk, goed onderwijs is belangrijker. Komen tot goed onderwijs betekent: keuzes maken. En bij het maken van keuzes geldt: het curriculum mag niet overladen zijn, maar moet altijd rijk zijn aan taal- en rekenonderwijs.

Een van de kerntaken of kernfuncties van het onderwijs is dat elke leerling of student het onderwijs geletterd en gecijferd verlaat. Natuurlijk biedt de school daarnaast meer dan rekenen en taal, maar geen enkele andere vaardigheid is zo bepalend voor het verdere verloop van de schoolcarrière als taalvaardigheid en rekenvaardigheid. De basisvaardigheden zijn niet alleen bepalend bij overgangen naar en keuze voor vervolgonderwijs. Er is ook wetenschappelijk bewijs dat lees- en rekenvaardigheden en concentratievaardigheden de sterkste voorspellers voor later schoolsucces zijn. Wil je kansengelijkheid dus vergroten, dan moeten we meer dan wat dan ook, zorgen dat we de basisvaardigheden op orde krijgen.

Kies voor een op leren gerichte schoolcultuur

Het is van groot belang dat de hele school een focus op leren uitdraagt. Een school met een op leren gerichte cultuur kenmerkt zich door hoge verwachtingen zowel van leerlingen als collega's, een gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de leerresultaten van leerlingen en een dagelijkse gang van zaken die soepel georganiseerd is en waarbij zo min mogelijk tijd verloren gaat aan ‘gedoetjes’.

2. Durf te kiezen voor een lange termijn aanpak

Kansengelijkheid is te complex om het op het bordje te leggen van alleen één ministerie, één kabinet of alleen de publieke sector. Laat staan dat we ieder bestuur, iedere school het wiel zelf moeten laten uitvinden. Dit duurt te lang en de kans dat we onnodig met niet effectieve aanpakken aan de slag gaan is te groot. De Deltawerken zijn een succes geworden door een heldere gezamenlijke missie: Nederland beschermen tegen het water, **commitment van publieke en private partijen** en een lange adem.

Wij zijn ervan overtuigd dat een Deltaplan-aanpak ook nodig is om de komende jaren werkelijk stappen te zetten in het creëren van kansengelijkheid voor alle kinderen. Wat er nodig is, is een plan voor **de langere termijn**, dat verschillende kabinetten kan overstijgen, maar wel met **heldere meetbare tussendoelen**. Alleen dan krijgen we de kans echt stelselmatig te werken aan de realisatie van gelijke kansen. Een goed voorbeeld is het Taalplan Frysk, waar de stip op de horizon 2030 is en publieke en private partijen in Friesland zich met elkaar gecommitteerd hebben aan het halen van de doelstelling. Ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid.

3. Wat gaat dat kosten?

Focus aanbrengen hoeft niet altijd geld te kosten. Het vraagt wel leiderschap, resultaatgerichtheid en een lange adem. Én dat we het samen doen. Ook onze leden voelen zich medeverantwoordelijk voor de gezamenlijke missie bij te dragen aan kansengelijkheid. De wetenschappelijke kennis en decennia praktijkervaring bij honderden experts zet Onderwijsontwikkeling Nederland graag in om de maatschappelijke opdracht kansengelijkheid van wens naar realiteit te brengen.

OVER ONDERWIJSONTWIKKELING NEDERLAND

Onderwijsontwikkeling Nederland is de branchevereniging van adviesbureaus voor onderwijs en jeugdhulp. Onze leden werken op en voor scholen en in opdracht van gemeenten door heel Nederland. Samen vormen we een fijnmazig netwerk waarbinnen we onderling kennis en ervaring uitwisselen. Bij ons werken onderwijskundigen, orthopedagogen en psychologen, maar ook logopedisten, bestuurskundigen en veranderkundigen, dagelijks aan het helpen realiseren van het beste en meest passende onderwijs voor ieder kind.

Deze notitie is tot stand gekomen dankzij input van de CED-groep (i.s.m. Karim Amghar) en CEDIN.

Voor meer informatie: Margreet de Vries, directeur-bestuurder Onderwijsontwikkeling Nederland 06-12379493, mdevries@onderwijsontwikkeling.nl, www.onderwijsontwikkeling.nl.